

EQUIPing FORWARD >>

De Invloed Van De Programma-Integriteit Op EQUIP Bij Reactief En Proactief Agressieve Jongeren Op Reboundvoorzieningen In Den Haag

Universiteit Leiden

Masterthesis

Naam:	Annemarijn. E. Fortgens
Studentnummer:	0951196
Studie:	Clinical Child & Adolescent Studies
Differentiatie:	Clinical Adolescent Studies
Begeleider:	Mw. B. Coşkun, Msc.
Datum:	September 2012

Forward

Voor u ligt “EQUIPing FORWARD >> ; De Invloed Van De Programma-Integriteit Op EQUIP Bij Reactief En Proactief Agressieve Jongeren Op Reboundvoorzieningen In Den Haag”. Van november 2011 tot september 2012 heb ik mij met veel plezier ingezet voor dit onderzoek. Ik wil via deze weg graag enkele mensen bedanken voor hun medewerking. Allereerst Begüm Coşkun, mijn scriptiebegeleider, voor haar tijd, inzet en feedback. Ik heb het erg gewaardeerd dat ik op elk moment haar kamer kon binnenlopen met vragen. Natuurlijk wil ik ook de rebounds (medewerkers en leerlingen) in Den Haag bedanken, in het bijzonder Rebound Zuid West, voor hun medewerking en gastvrijheid. Tevens wil ik het Nederlands Jeugdinstituut en Stichting 180 bedanken voor hun bijdrage. Daarnaast wil ik mijn studiegenoten, met wie ik dit project ben aangegaan, bedanken voor de prettige samenwerking. We hebben er met elkaar hard aan gewerkt en zonder jullie hulp had ik dit onderzoek niet kunnen doen. Verder wil ik ook mijn vriend Guus, mijn ouders, broer en vrienden bedanken voor hun hulp en feedback.

Rest mij niet anders dan u veel leesplezier te wensen.

Annemarijn Fortgens

September 2012, Leiden

Samenvatting

Dit onderzoek richt zich op de vraag: In welke mate is de programma-integriteit van belang voor de effectiviteit van EQUIP op leerlingen van reboundvoorzieningen in Den Haag en in welke mate speelt agressie hierbij een rol? Drie reboundvoorzieningen in Den Haag hebben deelgenomen aan het onderzoek. Er zijn bij 50 leerlingen voor- en nametingen afgenomen met behulp van de Hoe-Ik-Denk Vragenlijst (HID), Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) en de RePro, een vragenlijst die reactieve en proactieve agressie meet. Van deze leerlingen is 76 procent man en de gemiddelde leeftijd is 13 jaar. Uit dit onderzoek blijkt dat de leerlingen na verblijf op de rebound positieve veranderingen hebben doorgemaakt met betrekking tot cognitieve vertekeningen, open gedrag en externaliserende gedragsproblemen. Daarbij blijkt agressie of vormen van agressie geen rol te spelen. De vooruitgang is bij alle rebounds even groot, het effect is klein tot middelgroot. Dit onderzoek maakt zichtbaar dat reboundvoorzieningen wel degelijk voor positieve gedragsveranderingen zorgen. Dat agressie hierbij geen rol speelt, doet vermoeden dat EQUIP wellicht ook geschikt kan zijn voor reguliere scholen. Er is geen verschil gevonden in programma-integriteit tussen de drie rebounds. De positieve veranderingen zijn echter niet uitsluitend toe te wijzen aan EQUIP en vragen om verder onderzoek.

Inhoudsopgave

	Pagina
Introductie	6
Methode	13
Steekproef	13
Meetinstrumenten	15
Procedure	18
Analysetechnieken	20
Resultaten	23
Programma-Integriteit	24
Verschil In Effectiviteit Van EQUIP Op De Rebounds	25
Invloed Van Programma-Integriteit Op Ee Effectiviteit Van EQUIP	27
Proactieve En Reactieve Agressie Op De Rebounds	27
Verschil In Effectiviteit Van EQUIP Bij Proactieve En Reactieve Agressie	29
Interactie-Effect Integriteit, Verschil In Voor- en Nameting En Agressievorm	30
Discussie	31
Referenties	36
Bijlage A	41

EQUIPing FORWARD >> De Invloed Van De Programma-Integriteit Op EQUIP Bij
Reactief En Proactief Agressieve Jongeren Op Reboundvoorzieningen In Den Haag

Wanneer in 2004 een ernstig geweldincident plaatsvindt op een school in Den Haag, besluit de toenmalige minister van der Hoeven een plan van aanpak te schrijven voor de sociale veiligheid op school. Dit plan van aanpak omvat drie soorten maatregelen om de veiligheid op scholen te kunnen waarborgen: preventieve maatregelen voor alle leerlingen, curatieve maatregelen voor risicoleerlingen en repressieve maatregelen voor zeer gedragsmoeilijke leerlingen. Eén van deze repressieve maatregelen is de reboundvoorziening (Nederlands Jeugdinstituut, 2012).

Wanneer de zorgstructuur van de school de leerling niet meer kan begeleiden en de leerling op de eigen school niet meer te handhaven is, kan hij of zij naar een reboundinstelling gestuurd worden. De reboundinstelling is een voorziening waar leerlingen een niet vrijblijvend en gefaseerd programma krijgen onder schooltijd (Samenwerkingsverband Zuid-Holland West, 2012). Om op een rebound voorziening geplaatst te worden, dient een leerling te voldoen aan drie criteria: “1. De leerling vertoont meer dan incidenteel grensoverschrijvend gedrag, 2. Het gebruikelijke repertoire correcties is meer niet toereikend en 3. Het Zorg en Advies Team (ZAT) vindt correctie via het rebound programma gewenst” (Samenwerkingsverband Zuid-Holland West, 2012, p.1). Het ZAT is een adviesorgaan binnen een middelbare school, waarin diverse partijen plaatsnemen, die een bijdrage kunnen leveren aan de doelstelling van het ZAT (Nederlands Jeugdinstituut, 2012). Hierbij kan gedacht worden aan de zorgcoördinator van de desbetreffende school en vertegenwoordigers van bureau leerplicht, jeugdzorg, GGD en GGZ.

Een reboundvoorziening verzorgt in principe vier dagen onderwijs aan de leerlingen. Wanneer mogelijk gaat de leerling één dag per week naar zijn eigen

school. Tijdens het verblijf op de rebound, volgt de leerling zoveel mogelijk onderwijs, zodat hij of zij blijft bij de rest van zijn eigen klas. De school is om deze reden dan ook verantwoordelijk voor de lesstof. Een klas op een rebound bestaat uit maximaal vijftien leerlingen. De samenstelling van de groep verandert regelmatig omdat leerlingen op verschillende momenten in- en uit stromen. De leerling heeft naast het volgen van zijn of haar lesprogramma ook de mogelijkheid tot deelname aan trainingen of cursussen om het inzicht in gedrag te verbeteren (Samenwerkingsverband Zuid-Holland West, 2012).

Gedragsproblemen kunnen zich openlijk of bedekt voordoen (Liau, Barriga & Gibbs, 1998). Met openlijke gedragsproblemen wordt onder andere oppositioneel opstandig gedrag en fysieke agressie bedoeld, onder bedekte gedragsproblemen wordt onder andere liegen en stelen verstaan (Brugman et al., 2011). Rebounds beogen onder andere openlijke gedragsproblemen te verminderen (Samenwerkingsverband Zuid-Holland West, 2012).

Alle reboundvoorzieningen in Den Haag werken met het trainingsprogramma EQUIP. EQUIP is een gedragstraining voor jongeren tussen de 12 en 18 jaar, met het doel de jongeren te motiveren en toe te rusten om elkaar te kunnen helpen en van elkaar te leren (EQUIP Nederland, 2012). Het programma bestaat uit 36 bijeenkomsten (waarvan drie introductiebijeenkomsten) van één uur. Er zijn drie tot vijf bijeenkomsten per week met steeds wisselende thema's (Forensisch Centrum Teylingereind, 2006).

EQUIP richt zich op het verbeteren van sociale vaardigheden, het stimuleren van de morele ontwikkeling en het verminderen van cognitieve denkfouten (Brugman

& Bink, 2010). Cognitieve denkfouten zijn fouten in de manier van denken die leiden tot ongewenst gedrag (Wassenaar, 2011) en worden geassocieerd met externaliserende gedragsproblemen (Brugman & Bink, 2010). Kinderen met veel cognitieve denkfouten hebben vaker externaliserende gedragsproblemen dan kinderen met minder cognitieve denkfouten (De Mol, 2011). Er zijn vier soorten denkfouten: egocentrisme, anderen de schuld geven, goed praten/verkeerd benoemen en uitgaan van het ergste (Gibbs, 2003; Gibbs, Potter & Goldstein, 1995). Egocentrisme is een primaire denkfout, waarbij de kans op antisociaal gedrag is verhoogd. De overige drie denkfouten zijn secundair en functioneren als bescherming van het zelfbeeld (Brugman & Bink, 2010). EQUIP heeft tot doel deze vier denkfouten te verminderen (Nas, Brugman & Koops, 2005).

EQUIP is in de Verenigde Staten ontwikkeld door Potter, Gibbs en Goldstein (1995). Het programma is gebaseerd op PPC en ART. PPC staat voor Positive Peer Culture (Vorrath & Brendtro, 1985) en is gericht op het creëren van een positief veranderingsklimaat bij antisociale jongeren. PPC is deels effectief gebleken, maar het resultaat is beperkt omdat antisociale jongeren niet of weinig beschikken over helpende vaardigheden en morele volwassenheid (Leeman, Gibbs & Fuller, 1993). ART staat voor Agression Replacement Training (Goldstein & Glick, 1987). Het is een cognitieve gedragstherapie gericht op de training van sociale vaardigheden, omgaan met agressie en morele educatie. EQUIP is samengesteld uit deze twee behandelingen. Het programma richt zich op het aanleren van sociale vaardigheden, het omgaan met agressie en morele educatie, in een groepsetting, waarbij jongeren gestimuleerd worden elkaar te helpen (Nas, et al., 2005).

Uit vergelijkend Amerikaans onderzoek van Leeman et al. (1993) is gebleken dat de jongeren van de groep die het EQUIP-programma kreeg gemakkelijker te handhaven waren, minder gedragsproblemen vertoonde en minder recidiveerde dan de jongeren van de controlegroep. Ook de sociale vaardigheden verbeterden. In deze studie is geen effect gevonden op het nemen van een moreel zuivere beslissing.

In Nederland is EQUIP voor het eerst geïntroduceerd door Jeugdinstelling Teylingereind. Het effect van EQUIP op de mannelijke populatie in een jeugdgevangenis in Nederland is onderzocht door Nas et al. (2005). Zij vonden geen effect op de morele ontwikkeling van jongeren. Dit kwam overeen met het resultaat van het onderzoek van Leeman et al. (1993) in de Verenigde Staten. In deze studie zijn ook geen effecten gevonden met betrekking tot sociale vaardigheden. Nas et al. (2005) hebben wel gevonden dat de jongeren van de groep die gebruik heeft gemaakt van de EQUIP-training significant minder denkfouten maakten dan de controlegroep. De EQUIP-training heeft voornamelijk effect op de cognitieve denkfouten van delinquente jongeren en leert ze meer verantwoordelijk te denken. In het onderzoek van Nas et al. (2005) is geen effect gevonden op het voorkomen van recidive. Dit in tegenstelling tot het onderzoek van Leeman et al. (1993). Onderzoek uit 2010 door Brugman en Bink laten dezelfde resultaten zien als het onderzoek van Nas et al. (2005). Het effect van EQUIP op de cognitieve denkfouten is nog niet eerder onderzocht op een reboundinstelling.

Wanneer het gebruik van EQUIP in de Verenigde Staten en in Nederland, vergeleken wordt, blijkt het programma effectiever in de Verenigde Staten (Nas et al. 2005). De programma-implementatie in een Nederlandse jeugdgevangenis is in het onderzoek van Nas et al. (2005) niet hetzelfde als in de Verenigde Staten. Zij stellen

dan ook dat de implementatie mogelijk effect heeft gehad op de onderzoeksresultaten in Nederland. Blok (2008) heeft in haar masterthesis onderzocht wat de verschillen zijn tussen het EQUIP-programma in de Verenigde Staten en in Nederland.

Programma-integriteit is belangrijk om een effectief programma te creëren (Dane & Schneider, 1998). Met programma-integriteit wordt bedoeld dat de interventie moet worden uitgevoerd zoals deze is ontworpen en beschreven (Blok, 2008). In haar studie toont Blok aan dat minder dan driekwart van de implementaties zoals voorgeschreven door de Amerikaanse ontwerpers van EQUIP zijn overgenomen in de Nederlandse handleiding. Daarnaast blijkt dat ook de volgorde van de training in Nederland anders is dan in de Verenigde Staten. Daarmee blijkt de implementatie van het programma in Nederland te verschillen van de implementatie in de Verenigde Staten en dat tast de integriteit van het programma aan (Blok, 2008).

Bij een interventiemethode, zoals EQUIP, kan de effectiviteit niet alleen door de implementatie worden beïnvloed, maar ook door andere factoren. Een belangrijke factor is agressie en welke vorm van agressie de deelnemers van de interventie hebben (Dodge, 1991). Dodge en Coie (1987) hebben onderzoek gedaan naar reactieve agressie en proactieve agressie. Reactieve agressie is agressie die een reactie is op een dreiging of provocatie. Reactieve agressie heeft tot doel dat de dreiging of provocatie stopt. Proactieve agressie is geen reactie op dreiging of provocatie. Het initiatief ligt dan bij de agressor en is een manier om een bepaald doel te bereiken (Schopman, 2011).

Voorgaande oriëntatie leidt tot de centrale vraag van dit onderzoek: *In welke mate is de programma-integriteit van belang voor de effectiviteit van EQUIP op leerlingen van Reboundvoorzieningen in Den Haag en in welke mate speelt agressie hierbij een rol?*

Deze centrale vraag wordt beantwoord met behulp van de volgende deelvragen:

1. Op welke manier verschilt de programma-integriteit van EQUIP op de verschillende reboundscholen met betrekking tot de kwaliteitscriteria opgesteld door EQUIP Nederland?

Er wordt verwacht dat elke reboundschool een andere mate van programma-integriteit heeft met betrekking op het programma EQUIP. Blok (2008) heeft in haar masterthesis drie verschillende instellingen onderzocht. Gebleken is dat deze drie instellingen allemaal een andere invulling geven aan het EQUIP programma. Dit schept de verwachting dat ook deze studie een verschil aantoon in de programma-integriteit bij de rebounds.

2. Is er een verschil in effectiviteit van EQUIP op de verschillende rebounds in Den Haag?

Bij de tweede deelvraag wordt verwacht dat er sprake is van een positieve verandering bij de leerlingen aan het einde van hun periode op de rebound. Verwacht wordt dat deze positieve verandering verschilt per rebound. Deze verwachting is gebaseerd op het feit dat een verschil in de integriteit van een interventie, van invloed kan zijn op de effectiviteit van de interventie (Blok, 2008).

3. Heeft het verschil in de programma-integriteit invloed op de mate van effectiviteit van EQUIP?

Verwacht wordt dat hoe beter het programma wordt uitgevoerd volgens de handleiding, hoe effectiever het programma zal zijn (Dane & Schneider, 1998). In de Verenigde Staten, waar EQUIP is ontwikkeld, blijkt EQUIP op meer onderdelen effect te hebben (Leeman et al., 1993), dan in Nederland (Nas et al., 2005). Door zoveel mogelijk het oorspronkelijke programma aan te houden, kan de effectiviteit mogelijk verhoogd worden (Blok, 2008).

4. Hoeveel leerlingen met proactieve of reactieve agressie stromen in op de rebounds in Den Haag?

Bij de vierde deelvraag worden verschillende aanmeldingen verwacht: leerlingen die instromen met reactieve agressie, proactieve agressie of geen agressie. Er wordt verwacht dat dit op basis van toeval verschilt per rebound.

5. Is er een verschil in effectiviteit van EQUIP op de jongeren met proactieve of reactieve agressie?

Hier wordt verwacht dat leerlingen die een vorm van agressie hebben een grotere vooruitgang boeken op de rebound dan leerlingen zonder agressie. EQUIP richt zich onder andere op het omgaan met kwaadheid (Forensisch Centrum Teylingereind, 2006). Om die reden is een groter effect te verwachten bij leerlingen die te maken hebben met kwaadheid.

6. Heeft verschil in programma-integriteit invloed op de effectiviteit van EQUIP op jongeren met proactieve, reactieve agressie of geen agressie?

Verwacht wordt dat verschillen in de programma-integriteit van invloed zijn op de effectiviteit van EQUIP (Blok, 2008). Voor de effectiviteit is het bevorderlijk dat interventies op verschillende manieren worden geïnterpreteerd bij verschillende vormen van agressie (Dodge 1991). Om die reden wordt verwacht dat een verschil in programma-integriteit leidt tot een verschil in effectiviteit bij de iedere vorm van agressie die in dit onderzoek besproken worden.

Doel van dit onderzoek is een bijdrage leveren aan het onderzoek over de effectiviteit van EQUIP. Daarnaast kan dit onderzoek mogelijk zichtbaar maken of EQUIP een zinvolle behandeling is voor leerlingen met reactieve agressie, proactieve agressie en/of leerlingen zonder een vorm van agressie. Wanneer bijvoorbeeld blijkt dat leerlingen zonder agressie geen baat hebben bij EQUIP, kan dit in de praktijk betekenen dat deze leerlingen mogelijk een andere behandeling dienen te krijgen en wellicht niet op een reboundinstelling thuishoren. Mogelijk kan de vorm van EQUIP aangepast kan worden aan de vorm van agressie die leerlingen hebben.

Methode

Steekproef

Leerlingen van de reboundinstellingen in Den Haag is gevraagd om verschillende vragenlijsten in te vullen. In totaal deden voor dit onderzoek in het schooljaar 2011-2012 drie reboundinstellingen uit Den Haag mee. Bij 81 leerlingen is een voor- en/of nameting gedaan. Het betrof 35 leerlingen van Rebound A, 26 leerlingen van Rebound B en 20 leerlingen van Rebound C.

Bij 31 van de 81 leerlingen bij wie een meting is afgenomen is geen nameting afgenomen, dat is 38 procent. De redenen voor het missen van de tweede meting verschillen per leerling: bij een aantal leerlingen is geen nameting afgenomen omdat zij na hun centraal examen niet meer zijn teruggekeerd op de rebound. Bij andere leerlingen is geen nameting afgenomen omdat de gedragsproblemen te ernstig waren voor de reboundsetting en zij zijn om die reden direct van de rebound verwijderd. Er was daarbij geen gelegenheid om de vragenlijsten in te vullen. Er zijn ook leerlingen bij wie door organisatorische redenen geen nameting is afgenomen.

De steekproef in dit onderzoek beschikt over zowel een voormeting als een nameting en bestaat uit 50 leerlingen: 18 leerlingen van Rebound A, 17 leerlingen van Rebound B en 15 leerlingen van Rebound C. De meeste leerlingen, 76 procent, zijn van het mannelijke geslacht. De leeftijd van deze leerlingen varieert van 12 tot 16 jaar, de gemiddelde leeftijd is 13 jaar. Van deze leerlingen zit 86 procent op het VMBO. De overige 14 procent zit op de HAVO, VWO of op het Gymnasium.

Om de programma-integriteit van EQUIP op de rebounds in Den Haag te meten is bij alle EQUIP trainers een vragenlijst afgenomen. In totaal waren dit zes trainers: twee trainers werkzaam op Rebound A, één trainer op Rebound B en drie trainers op Rebound C. Beide trainers op Rebound A zijn man, de trainers op Rebound B en Rebound C zijn vrouwen. De trainers zijn alleen werkzaam als EQUIP trainer op hun eigen rebound. Alle trainers zijn gecertificeerde EQUIP-uitvoerders, op één trainer na. Deze trainer heeft geen certificatie.

Meetinstrumenten

Dit onderzoek heeft een quasi-experimenteel pretest - posttest design, waarbij gebruik is gemaakt van een voor- en een nameting. Voor deze voor- en nameting zijn verschillende vragenlijsten gebruikt.

1. Vragenlijst EQUIP Trainers (Bijlage A). Voor het meten van de programma-integriteit met betrekking tot EQUIP is gebruik gemaakt van de Vragenlijst EQUIP Trainers. Deze vragenlijst is door alle EQUIP medewerkers van de reboundinstellingen in Den Haag volledig ingevuld. De betrouwbaarheid, gemeten met Cronbach's Alpha, varieert in dit onderzoek op de vijf factoren van .37 tot .83. De factoren hebben een gemiddelde betrouwbaarheid van .67. De betrouwbaarheid dient met grote voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd, aangezien de steekproef in dit onderzoek zeer klein is.

2. De Hoe Ik Denk Vragenlijst (Gibbs, Barriga & Potter, 2001). De Hoe Ik Denk Vragenlijst (HID) is ontwikkeld om bij adolescenten cognitieve vertekeningen en denkfouten, die verband houden met externaliserend probleemgedrag, te meten (Brugman et al., 2011). In 2008 is de vragenlijst in het Nederlands vertaald door Nas, Brugman en Koops. De vragenlijst bestaat uit 54 items die te beantwoorden zijn middels een zes punt Likertschaal. Antwoordmogelijkheden variëren van “erg me eens” tot “erg oneens”. Een voorbeeld van een item is “Alleen lafaards lopen weg voor een gevecht”. Van de 54 items meten 39 items de cognitieve vertekeningen. De vragenlijst heeft daarnaast nog twee andere soorten items: de onaannemelijke antwoordschaal (OA) en positieve opvullers.

De OA bestaat uit items zoals “Ik roddel wel eens over anderen”, waarbij het niet aannemelijk is dat iemand daar oneens op scoort. Wanneer dat wel het geval is,

kan aangenomen worden dat de respondent de vragenlijst niet naar waarheid heeft ingevuld en mag de vragenlijst voor deze respondent niet geïnterpreteerd worden. Uit onderzoek van Van Der Velden (2010) is echter gebleken dat voor een Nederlandse normgroep een hoge score op deze schaal niet van invloed is op de validiteit van de vragenlijst. Daarom heeft in dit onderzoek een eventuele hoge score op de OA geen invloed op de analyses.

De positieve opvullers zijn items zoals “iedereen heeft het recht om gelukkig te zijn”. Deze items dienen ervoor om de respondent gebruik te laten maken van de gehele antwoordschaal (Brugman et al., 2011). Deze vragen worden niet meegenomen in de analyses.

De HID meet vier cognitieve vertekeningen: zelfcentrerend, anderen de schuld geven, goed praten/verkeerd benoemen en uitgaan van het ergste. Deze denkfouten zijn gebaseerd op de vier categorieën van de typologie van Gibbs en Potter (Brugman et al., 2011). De vragenlijst kent ook vier subschalen van antisociaal gedrag: oppositioneel opstandig, fysieke agressie, liegen en stelen. Deze schalen zijn samen te vatten in twee overkoepelende schalen: open gedrag en bedekt gedrag. Oppositioneel gedrag en fysieke agressie vallen onder open gedrag, liegen en stelen vallen onder bedekt gedrag. Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van de voor- en nameting van de schalen “open gedrag” en “cognitieve vertekeningen”.

De betrouwbaarheid van de HID is gemeten met Cronbach's Alpha. Cronbach's Alpha voor de gehele denkfouten schaal is in dit onderzoek .93 voor de voormeting en .92 voor de nameting. De Cronbach's Alpha van de schaal Open gedrag is in dit onderzoek .86 voor de voormeting en .84 voor de nameting.

3. SDQ (Goodman, Meltzer & Baily, 1998). De Strength and Difficulties Questionnaire (SDQ) meet psychosociale problemen en is oorspronkelijk ontwikkeld als signalerings instrument. De vragenlijst is in 2003 uit het Engels vertaald naar het Nederlands (Van Widenfelt, Goedhart, Treffers, & Goodman, 2003) en kent verschillende versies; een versie voor ouders, een versie voor leerkrachten en een versie voor jongeren (Goodman et al., 1998). In dit onderzoek is gebruik gemaakt van de vragenlijst voor jongeren. De vragenlijst bestaat uit 25 items en kent vijf verschillende subschalen: hyperactiviteit/aandachtstekort, emotionele problemen, problemen met leeftijdsgenoten, gedragsproblemen en pro-sociaal gedrag. De eerste vier subschalen vormen samen een Totale Probleemscore. Een voorbeeld van een item is “ ik zit constant te wiebelen of te friemelen”. Antwoordmogelijkheden zijn: niet waar, een beetje waar of zeker waar (Van Widenfelt et al., 2003). De vragenlijst kent naast de vier subschalen ook nog een internaliserende en externaliserende schaal. De internaliserende schaal bestaat uit de subschalen “ emotionele problemen” en “problemen met leeftijdsgenoten” en de externaliserende schaal bestaat uit de subschalen “hyperactiviteit/aandachtstekort en “ gedragsproblemen” (Goodman, Lamping & Ploubidis, 2010). Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van de voor- en nameting van de externaliserende schaal om externaliserend probleemgedrag te meten.

Cronbach's Alpha voor de Totale Probleemscore is in dit onderzoek .69 voor de voormeting en .72 voor de nameting. De Cronbach's Alpha voor de externaliserende schaal is in dit onderzoek .71 voor de voormeting en .75 voor de nameting.

4. RePro (Dodge en Coie, 1987). De RePro is een korte vragenlijst, bestaande uit twaalf items, die proactieve en reactieve agressie meten. De vragenlijst is in 2003 door Hendrickx, Crombez, Roeyers en Orobio de Castro vertaald naar het Nederlands. De vragenlijst is ontwikkeld voor ouders en/of leerkrachten, maar de vragenlijst kan ook worden ingevuld door jongeren zelf (Schopman, 2011). De items bestaan uit stellingen, zoals “ ik maak anderen bang” en “als ik gepest word, reageer ik kwaad en wraakzuchtig”, die kunnen worden beantwoord doormiddel van een vijf punt Likertschaal, variërend van “nooit waar” tot “ bijna altijd waar”. In dit onderzoek heeft de proactieve schaal een Cronbach’s Alpha van .76, en de reactieve schaal een alpha van .74. De Cronbach’s Alpha van de hele RePro is in dit onderzoek .83.

Procedure

EQUIP Nederland heeft om de programma-integriteit te waarborgen kwaliteitsnormen opgesteld. Deze kwaliteitsnormen verschillen per setting: onderwijs, ambulant of residentieel (EQUIP Nederland, 2009). Om de programma-integriteit op de reboundvoorzieningen te meten is voor dit onderzoek een nieuwe vragenlijst ontwikkeld. Daarvoor is gebruikt gemaakt van de kwaliteitsnormen residentieel. Hier is voor gekozen omdat rebounds met de hulpverlenervariant van EQUIP werken en de residentiele versie het meest overeen komt met de setting van de rebounds. De vragenlijst is eerst onderzocht in een pilotstudie.

De vragenlijst uit deze pilotstudie is verdeeld in zes factoren, gebaseerd op de indeling van de kwaliteitscriteria. Deze factoren zijn: algemene voorwaarden aan de instelling, voorwaarden met betrekking tot trainers, voorwaarden met betrekking tot de EQUIP groep, voorwaarden met betrekking tot de voorbereiding van de bijeenkomsten, voorwaarden met betrekking tot de bijeenkomsten en voorwaarden met betrekking tot overdracht en verslaglegging. De items betreffen stellingen die de

respondenten op een vijf punt Likertschaal kunnen beantwoorden, variërend van “helemaal mee oneens” tot “helemaal mee eens”. Er is tevens een antwoordmogelijkheid “weet ik niet”. Een voorbeeld van een item is: “de EQUIP bijeenkomsten gaan altijd door”.

Om de betrouwbaarheid van dit instrument te meten is de vragenlijst verstuurd naar 83 reboundinstellingen in heel Nederland. Het is onbekend hoeveel van deze reboundinstellingen werken met EQUIP. In totaal hebben achttien reboundinstellingen gereageerd op de oproep om de vragenlijst in te vullen. Van de achttien respondenten zijn tien respondenten niet verder gekomen dan de eerste algemene vragen. De vragen over EQUIP zijn door hen niet beantwoord. Acht respondenten hebben de gehele vragenlijst ingevuld. Op basis van deze acht respondenten is een betrouwbaarheidsanalyse gedaan. De Cronbach's Alpha van de items varieerde per factor van .29 tot .81. Op basis van de betrouwbaarheidsanalyse en een inhoudelijke analyse is besloten om er een factor uit te halen, te weten “voorwaarden met betrekking tot trainers”. Deze factor bleek uit te weinig vragen te bestaan en bovendien al deels aan bod gekomen in de eerste factor. Daarnaast is er een item (“de trainingsruimte is ruim genoeg voor rollenspel”) verwijderd, omdat dit item de betrouwbaarheid naar beneden haalde en niet relevant bleek te zijn voor de programma-integriteit. Twee items zijn hergeformuleerd. Het bleek dat de vragen onduidelijk waren, maar inhoudelijk wel van belang voor de programma-integriteit. De Cronbach's Alpha van de vragenlijst was na het verwijderen van verschillende items gemiddeld .62.

Na de pilot-studie is de vragenlijst naar de reboundinstellingen van het Samenwerkingsverband Zuid-Holland West verstuurd. Alle medewerkers die betrokken waren bij de EQUIP training is gevraagd om de vragen digitaal te

beantwoorden. Eén medewerker gaf aan dat hij de vraag met betrekking tot de etnische identiteit om ethische redenen niet wilde beantwoorden.

Het onderzoek onder de leerlingen heeft plaatsgevonden in het schooljaar 2011-2012. Intotaal deden drie reboundinstellingen van het Samenwerkingsverband Zuid-Holland West mee. De leerlingen die geplaatst werden op de rebound kregen aan het begin van hun periode op de rebound enkele vragenlijsten om te beantwoorden. Voor dit onderzoek waren dat de HID, SDQ de RePro en een vragenlijst waarin werd gevraagd naar enkele achtergrondgegevens. Wanneer de leerlingen het einde van hun periode op de rebound hadden bereikt, werden opnieuw de HID en de SDQ afgenomen. De vragenlijsten zijn afgenomen onder schooltijd. De leerlingen vulden de vragenlijsten in aparte ruimte in, onder begeleiding van een medewerker of student van de Universiteit Leiden. Het afnemen van de vragenlijsten, inclusief een introductie, nam ongeveer een half uur in beslag.

Analysetechnieken

Voordat de variabelen geanalyseerd kunnen worden zal eerst een data-inspectie plaatsvinden. In deze inspectie wordt gekeken naar de normale verdeeldheid van de variabelen. Dit is een voorwaarde voor veel parametrische toetsen. Tevens wordt in deze analyse gekeken naar missende waarden. Doordat de steekproef in dit onderzoek klein is, zullen missende waarden worden vervangen door gemiddelden op de desbetreffende schaal. De categorische variabelen zullen gecontroleerd worden op een gelijke verdeling.

Voor het beantwoorden van de deelvraag “Op welke manier verschilt de programma-integriteit van EQUIP op de verschillende reboundscholen met betrekking tot de kwaliteitscriteria opgesteld door EQUIP Nederland?” zal er een gemiddelde

implementatiescore per rebound worden berekend. Dit gemiddelde is gebaseerd op de vijf verschillende subschalen. Het is niet mogelijk om met behulp van een statistische toets (parametrisch of non-parametrisch) te onderzoeken of het verschil significant is. Dit heeft te maken met de zeer kleine onderzoeksgroep. Er kan slechts gekeken worden naar de individuele antwoorden van de respondenten en hun verschillen onderling. Verwacht wordt dat er een verschil is in de programma-integriteit tussen de verschillende rebounds.

De tweede deelvraag onderzoekt het verschil in effectiviteit van EQUIP op de verschillende rebounds in Den Haag. Om deze deelvraag te beantwoorden wordt gebruik gemaakt van de HID en de SDQ, ingevuld door de leerlingen van de rebounds. De voor- en nameting worden met elkaar vergeleken doordat er een gemiddeld verschil per leerling, per vragenlijst wordt berekend. Voor de HID geldt dat wanneer een leerling hoger scoort op de eindmeting dan op de voormeting, dit een positieve verandering is. Voor de SDQ geldt dat wanneer een leerling hoger scoort op de eindmeting dan op de voormeting dit een negatieve verandering is. Het verschil per schaal wordt apart berekend voor een significant effect doormiddel van een gepaarde *t*-toets, of, wanneer het gaat om een niet normaal verdeelde verdeling, de Wilcoxon Signed Ranks toets. Door middel van de Kruskal-Wallis test zal het verschil tussen elke afzonderlijke schaal en de afzonderlijke rebounds worden berekend. Hier is voor een non-parametrische toets gekozen in verband met de kleine steekproef. De verwachting is dat er een positief verschil is tussen de voor- en nameting. Dat wil zeggen dat de leerlingen erop vooruit zijn gegaan wat betreft cognitieve vertekeningen, open probleemgedrag en externaliserend probleemgedrag. Tevens wordt verwacht dat er een significant verschil is in de mate van verandering tussen de rebounds.

Deelvraag drie: “Heeft het verschil in integriteit invloed op de mate van effectiviteit van EQUIP?” Om deze vraag te beantwoorden zal gebruik gemaakt worden van de Kruskal-Wallis test. Deze test onderzoekt de samenhang tussen twee variabelen, in dit geval effect en integriteit. Er is gekozen voor een non-parametrische toets in verband met de kleine steekproef. Verwacht wordt dat hoe beter de programma-integriteit van EQUIP op de rebound is, hoe groter het effect is op cognitieve vertekeningen, externaliserende gedragsproblemen en open gedrag.

Deelvraag vier (Hoeveel leerlingen met proactieve of reactieve agressie stromen in op de rebounds in Den Haag?) wordt beantwoord met behulp van de RePro. Er wordt een gemiddelde score per schaal berekend. Leerlingen kunnen 1 tot 5 scoren. Wanneer een leerling onder de 2,5 scoort, wordt hij of zij beoordeeld als niet agressief, wanneer een leerling 2,5 of hoger scoort, wordt hij of zij beoordeeld als wel agressief. Vervolgens worden de leerlingen onderverdeeld in vier groepen: niet agressieve leerlingen, wel reactief agressief/niet proactief agressieve leerlingen, niet reactief agressief/wel proactief agressieve leerlingen en reactief/proactief agressieve leerlingen. Met een chi-kwadraat wordt gekeken of er een significant verschil is tussen het soort agressie en de verschillende rebounds. Verwacht wordt dat de verdeling van de leerlingen met reactieve, proactieve agressie en leerlingen zonder agressie per rebound verschilt.

Is er een verschil in effectiviteit van EQUIP bij de jongeren met proactieve of reactieve agressie? Om dit te kunnen meten zal er door middel van Kruskal-Wallis test gekeken worden of er sprake is van een samenhang tussen de soort agressie en de mate van effect voor cognitieve vertekeningen, open gedrag en externaliserende gedragsproblemen. Verwacht wordt dat bij leerlingen zonder agressie minder effect gevonden wordt dan bij leerlingen met reactieve en/of proactieve agressie.

Heeft verschil in programma-integriteit invloed op de effectiviteit van EQUIP op jongeren met proactieve of reactieve agressie? Voor deze deelvraag zal met een ANOVA gekeken worden naar het onderlinge interactie-effect. Verwacht wordt dat er een verschil is in de mate van effect, wanneer de programma-integriteit verschilt per rebound en dat dit verschil in effect weer anders is bij jongeren met reactieve en bij jongeren met proactieve agressie.

Resultaten

Hieronder staan de resultaten beschreven van de zes deelvragen die dit onderzoek bevat. In Tabel 1 staan de numerieke variabelen uit dit onderzoek beschreven.

Tabel 1
Beschrijvende data-inspectie numerieke variabelen

	<i>N</i>	<i>Missing</i>	<i>M</i>	<i>Mdn</i>	<i>SD</i>	<i>Min.</i>	<i>Max.</i>	<i>Zscheefheid</i>	<i>Zkurtosis</i>
Programma Integriteit	6	0	3.96	-	.15	3.93	4.01	-	-
Vershil Cognitieve vertekeningen	49	1	0.38	.18	.66	-.51	2.46	3.34	1.68
Vershil Open gedrag	49	1	.37	.10	.69	-.45	2.35	2.51	-.19
Vershil Externaliserend Gedrag	50	0	1.46	1.0	2.79	-3.00	8.00	.87	-1.16

Noot: $Z_{scheefheid}$ = scheefheid/standaardmeetfout;
 $Z_{kurtosis}$ = kurtosis/standaardmeetfout

De categorische variabelen ‘reactieve agressie’ en ‘proactieve agressie’ zijn niet gelijk verdeeld over de categorieën. Dit is zichtbaar in Tabel 2. Dit kan de analyses negatief beïnvloeden. De verdeling wel agressief en niet agressief is wel gelijkmatig verdeeld over de categorieën (wel agressief $n = 23$, niet agressief $n = 27$). Het aantal leerlingen per rebound is gelijkmatig verdeeld.

Tabel 2
Reactieve en Proactieve agressie

		Reactieve agressie	
		Wel	Niet
Proactieve agressie	Wel	4	1
	Niet	18	27

Programma- Integriteit

Op welke manier verschilt de programma-integriteit van EQUIP op de verschillende rebounds met betrekking tot de kwaliteitscriteria opgesteld door EQUIP Nederland? Voor het beantwoorden van deze vraag zijn de gemiddelde factorscores per rebound berekend en de gemiddelde score op de hele vragenlijst. Gemiddeld scoren de rebounds op de gehele vragenlijst 3.96 op de 5 punt Likertschaal.

De rebounds verschillen qua integriteit op de verschillende factoren. Dit is te zien in Tabel 3. Vanwege de zeer kleine steekproef kan niet gezegd worden of de verschillen per factor significant zijn.

Tabel 3
Gemiddelde factorscores

	Voorwaarden met betrekking tot					<i>Totaal</i>
	Algemeen	Groep	Voor- bereiding	Bijeen- komsten	Overdracht	
Rebound A	3.94	3.75	4.40	3.89	4.00	4.00
Rebound C	3.79	4.83	4.67	2.84	3.50	3.93
Rebound B	4.18	3.50	5.00	2.85	4.50	4.01
Totaal	3.97	4.03	4.69	3.20	4.00	3.96

Gezien het lage aantal respondenten is gekeken naar de onderlinge inhoudelijke verschillen. Het volgende is hierbij opgevallen:

Het valt op dat op de voorwaarden met betrekking tot de bijeenkomsten, het laagst gescoord wordt ($M=3.20$). De respondenten van Rebound C blijken van de totaal 183 items er op 28 items geen antwoord te kunnen geven (“weet ik niet”). Dat is 15 procent van de hele vragenlijst en dat is 13 procent hoger dan bij de respondenten van Rebound B en Rebound van A. Het valt daarbij op de bijna alle vragen waarop Rebound C geen antwoord kan geven, vallen binnen de eerste factor: “algemene voorwaarden”.

De vragenlijst bevat naast gesloten vragen ook enkele open vragen. Hierin wordt gevraagd wat de respondenten eventueel nog willen toevoegen met betrekking tot de verschillende factoren. Bij de open vragen hebben twee van de drie rebounds aangegeven dat zij nooit bericht krijgen van EQUIP Nederland. Ze zijn ook niet bekend met het kennisnetwerk. Rebound C vindt het te betreuren dat er geen evaluatie-bijeenkomsten worden gehouden. Ook wordt er aangegeven door één van de trainers dat hij/zij vindt dat er flexibel dient te worden omgegaan met de invulling van EQUIP.

Verskil In Effectiviteit Van EQUIP Op De Rebounds

De twee deelvraag is: “Is er een verschil in effectiviteit van EQUIP op de verschillende rebounds in Den Haag?” Om deze vraag te beantwoorden is gebruik gemaakt van het gemiddelde verschil tussen de voor- en de nameting van de volgende schalen: de totale score van de cognitieve vertekeningen op de HID, de score voor Open Gedrag op de HID en de score op de externaliserende schaal van de SDQ, afgenomen onder de leerlingen van de rebounds.

Het gemiddelde verschil van de cognitieve vertekeningen is niet normaal verdeeld. De verdeling is naar links scheefgetrokken. Om die reden wordt er in plaats van met een gepaarde t -toets met een non-parametrische toets getoetst: Wilcoxon Signed Ranks toets. Er is een significant verschil gevonden tussen de voor- en de nameting. Leerlingen scoorden lager op de voormeting ($Mdn = 3.95$) dan op de nameting ($Mdn = 4.41$), $T = 261.00$, $p < .01$, $r = -.35$. Het verschil in effect tussen de rebounds is gemeten met de Kruskal-Wallis test. Er is geen verschil gevonden in effect op de cognitieve vertekeningen bij de leerlingen op de drie verschillende rebounds, $H(2) = 4.51$, $p = .10$.

Het gemiddelde verschil van open gedrag is niet normaal verdeeld. Ook deze verdeling is te veel naar links. Er is getoetst met de Wilcoxon Signed Ranks toets. Er is een significant verschil gevonden tussen de voor- en de nameting. Leerlingen scoorden lager op de voormeting ($Mdn = 3.80$) dan op de nameting ($Mdn = 4.15$), $T = 359.50$, $p = .01$, $r = -0.25$. Er is geen significant verschil gevonden tussen de drie rebounds met betrekking tot open gedrag, $H(2), 5.74$, $p = 0.06$.

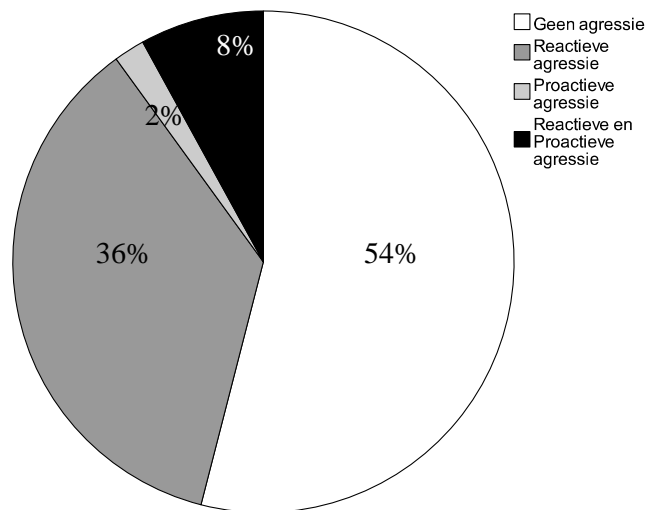
Het gemiddelde verschil van de externaliserende schaal op de SDQ is normaal verdeeld. Er is getoetst met de gepaarde t -toets. Er is een significant verschil gevonden tussen de voormeting ($M = 19.22$, $SE = .48$) en de nameting ($M = 17.76$, $SE = .48$). Leerlingen scoorden lager op de voormeting dan op de nameting, $t(49) = 370$, $p < 0.01$, $r = .47$. Het verschil in effect tussen de rebounds is gemeten met de Kruskal-Wallis test. Er is geen verschil gevonden met betrekking tot externaliserend gedrag op de drie verschillende rebounds, $H(2) = 2.34$, $p = .31$.

Invloed Van Programma-Integriteit Op De Effectiviteit Van EQUIP

Heeft het verschil in integriteit invloed op de mate van effectiviteit van EQUIP? Om deze derde deelvraag te beantwoorden is een verschil nodig in effectiviteit op cognitieve vertekeningen, open gedrag en/of externaliserend gedrag, tussen de rebounds en een verschil in integriteit op de rebounds. Aangezien geen verschil is gevonden tussen de integriteit van de verschillende rebounds, kan niet gezegd worden of een verschil in integriteit invloed heeft op de mate van effectiviteit van EQUIP. Het is bij de vorige deelvraag gebleken dat de rebounds onderling niet verschillen in het effect op open gedrag, externaliserend gedrag en cognitieve vertekeningen.

Proactieve En Reactieve Agressie Op De Rebounds

Hoeveel leerlingen met proactieve of reactieve agressie stromen in op de rebounds in Den Haag? Voor het beantwoorden van deze deelvraag is gebruik gemaakt van de RePro vragenlijst. Van iedere respondent is het gemiddelde berekend op de reactieve en proactieve agressieschaal. Leerlingen die hoger scoorden dan 2.5 werden geclassificeerd als reactief en/of proactief agressief, leerlingen met een score lager dan 2,5 als niet agressief op één of beide vormen van agressie. Vervolgens zijn de leerlingen ingedeeld in vier verschillende groepen: leerlingen zonder agressie, leerlingen met alleen reactieve agressie, leerlingen met alleen proactieve agressie en leerlingen met reactieve en proactieve agressie. Dit resulteerde in de verdeling zoals te zien is in figuur één.

Figuur 1. Verdeling reactieve en proactieve agressie

Tabel 4

Verdeling reactieve en proactieve agressie per rebound

	Rebound A	Rebound B	Rebound C
Geen agressie	8	7	12
Wel reactief, Niet proactief	8	8	2
Niet reactief, Wel proactief	0	1	0
Beiden vormen	2	1	1

In Tabel 4 is zichtbaar dat Rebound C meer jongeren binnen krijgt zonder agressie, dan Rebound B en Rebound A. Op Rebound C heeft slechts 14 procent een vorm van agressie. Rebound B en Rebound A hebben samen 35 leerlingen, van wie er 20 een vorm van agressie hebben, dat is 58 procent.

Met behulp van een chi-kwadraat is gekeken of er een significant verschil is tussen reactieve of proactieve agressie bij de leerlingen die binnenstromen op de rebound. Er is geen verschil gevonden tussen proactief of reactief agressieve leerlingen per rebound, $\chi^2(6, N = 50) = 8.06, p = .23$. Deze analyse is beperkt door de

zeer kleine steekproef. Om die reden zijn de twee variabelen (rebound en agressievorm) beide opgedeeld in twee groepen: Rebound A/B en Rebound C en wel of niet agressief. Er is een significant verschil gevonden tussen Rebound A/B en Rebound C en de leerlingen met of zonder agressie, $\chi^2 (1, N = 50) = 5.83, p = .02$. Rebound C heeft significant minder agressieve leerlingen, dan de andere twee rebounds.

Vershil In Effectiviteit Van EQUIP Bij Proactieve En Reactieve Agressie

Is er een verschil in effectiviteit van EQUIP bij de jongeren met pro-actieve of reactieve agressie? Voor het beantwoorden van deze vraag is gebruik gemaakt van de verschillenscore op de volgende constructen: cognitieve vertekeningen, open gedrag en externaliserend gedrag. Eerder is ontdekt dat er een significant verschil is tussen de voor- en nameting van deze schalen. Met behulp van de Kruskal-Wallis test is gekeken of dit verschil ook significant is bij leerlingen met proactieve, reactieve of geen agressie.

In Tabel 5 is te lezen dat er per agressievorm een verschil is tussen de effectiviteit op cognitieve vertekeningen, open gedrag en externaliserend gedrag. Op basis van de gemiddelden is te zeggen dat leerlingen met zowel proactieve als reactieve agressie het meeste vooruit zijn gegaan op de rebound, gevolgd door de leerlingen zonder agressie. De leerlingen met alleen reactieve agressie hebben een kleinere verandering doorgemaakt.

Tabel 5

Effectiviteit op cognitieve vertekeningen, open gedrag en externaliserend gedrag per agressievorm

	n	M Cognitieve vertekeningen	M Open gedrag	M Externaliserend gedrag
Geen agressie	27	.44	.36	1.37
Wel reactief, Niet proactief	18	.17	.25	1.11
Niet reactief, Wel proactief	1	-.38	-.25	3.00
Beiden vormen	4	.37	.86	3.25

Er is echter geen significant effect gevonden bij het soort agressie en het verschil in voor- en nameting van cognitieve vertekeningen, $H(1) = 1.23, p = .27$. Er is geen significant effect gevonden tussen het soort agressie en het verschil in voor- en nameting van de open gedragsschaal van de HID, $H(1) = 1.22, p = .27$. Er is ook geen significant effect gevonden bij het soort agressie en het verschil in de voor- en nameting van de externaliserende schaal van de SDQ, $H(1) = .97, p = .32$. De analyse is beperkt door de zeer kleine steekproef.

Tevens is er geen verschil gevonden in de voor- en nameting op de cognitieve vertekeningen ($H(1) = .00, p = .98$), open gedrag ($H(1) = .05, p = .82$), en externaliserend gedrag ($H(1) = 2.00, p = .16$), wanneer er een onderscheid gemaakt wordt tussen leerlingen die wel of niet agressief zijn.

Interactie-Effect Integriteit, Verschil Voor- en Nameting En Agressievorm

Heeft verschil in integriteit invloed op de effectiviteit bij jongeren met proactieve of reactieve agressie? Om deze deelvraag te kunnen beantwoorden dient er een verschil te zijn in de programma-integriteit per rebound. Dit verschil is niet gevonden. Om die reden is deze deelvraag niet te beantwoorden.

Discussie

Dit onderzoek heeft als centrale vraag: In welke mate is de programma-integriteit van belang voor de effectiviteit van EQUIP op leerlingen van Reboundvoorzieningen in Den Haag en in welke mate speelt agressie hierbij een rol? Doel van het onderzoek is een bijdrage leveren aan het onderzoek over de effectiviteit van EQUIP. Tevens was het doel om inzichtelijk te maken of EQUIP een zinvolle behandeling is voor leerlingen met reactieve of proactieve agressie. Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden waren de volgende deelvragen opgesteld: 1. Op welke manier verschilt de programma-integriteit van EQUIP op de verschillende reboundscholen met betrekking tot de kwaliteitscriteria opgesteld door EQUIP Nederland?, 2. Is er een verschil in effectiviteit van EQUIP op de verschillende rebounds in Den Haag?, 3. Heeft het verschil in integriteit invloed op de mate van effectiviteit van EQUIP?, 4. Hoeveel leerlingen met proactieve of reactieve agressie stromen in op de rebounds in Den Haag?, 5. Is er een verschil in effectiviteit van EQUIP op de jongeren met proactieve of reactieve agressie?, 6. Heeft verschil in integriteit invloed op de effectiviteit bij jongeren met proactieve of reactieve agressie?.

Bij de eerste deelvraag werd verwacht dat elke reboundinstelling verschilt wat betreft programma-integriteit met betrekking tot EQUIP. Dit verschil is niet gevonden. Wel werd duidelijk dat de rebounds op de verschillende kwaliteitsfactoren onderling verschillen. De steekproef was echter te klein om uitspraken over significantie te kunnen doen. Gemiddeld scoren de rebounds 3.96 op een vijf punt Likertschaal. Dit betekent dat de respondenten het met de meeste stellingen eens waren. Hiermee kan aangetoond worden dat er over het algemeen goed aan de kwaliteitseisen voldaan wordt. Dit lijkt echter meer op de inzichten van de rebounds

zelf te berusten en bewijst niet dat rebounds zich bewust zijn van de kwaliteitseisen. Twee van de drie rebounds geven aan dat zij nog nooit bericht hebben gehad van EQUIP Nederland en dat zij niet bekend zijn met het kennisnetwerk. Wat opvalt, is dat op de factor ‘voorwaarden met betrekking tot de bijeenkomsten’ er gemiddeld het laagst is gescoord. Dit betekent dat de rebounds zich soms wel, maar soms ook niet aan de voorwaarden van bijeenkomsten houden. Deze factor kan gezien worden als de kern van EQUIP. Het is gebleken dat wanneer een instelling zich aan de programma-integriteit houdt, dit van invloed is op de effectiviteit (Dane & Schneider, 1998). Voor de rebounds in Den Haag geldt dat hier, zeker wat betreft de bijeenkomsten, nog te veel verbeteren valt, waardoor EQUIP mogelijk effectiever kan zijn.

Bij de tweede deelvraag werd verwacht dat leerlingen een positieve verandering doormaken tijdens hun periode op de rebound. Het is gebleken dat de leerlingen significante vorderingen hebben gemaakt op het gebied van cognitieve vertekeningen, externaliserend probleemgedrag en open gedrag. Het effect bleek klein tot middelgroot te zijn. De vorderingen zijn niet significant verschillend per rebound. Dat kan mogelijk verklaard worden doordat alle rebounds het EQUIP-programma ongeveer hetzelfde uitvoeren. Dat maakt ook dat het effect van de programma-integriteit van EQUIP op het afzonderlijke effect op open gedrag, cognitieve vertekeningen en externaliserend probleemgedrag, niet te meten is.

Bij de vraag “hoeveel leerlingen met proactieve, reactieve agressie of geen agressie stromen in”, werd verwacht dat er een verschil zou zijn in vormen van agressie per rebound. Er is geen significant verschil gevonden. Dit kan echter veroorzaakt zijn door de kleine steekproef. Bij nader onderzoek van de data kwam naar voren dat Rebound A en Rebound B bijna vier keer zoveel agressieve leerlingen op school hadden, dan Rebound C, dit verschil is significant. Waar dit aan ligt is

onderwerp van vervolgonderzoek. Mogelijk wordt het verschil veroorzaakt doordat de Rebound A en Rebound B beide leerlingen geplaatst hebben die naar scholen gaan in buurten met een lagere welvaart, terwijl Rebound C leerlingen geplaatst heeft van scholen die in buurten liggen met een hogere economische welvaart (Den Haag, 2012). Het is gebleken dat wijken met een lagere welvaart vaker te maken hebben met criminele jongeren (Ingoldsby & Shaw, 2002). Veelal is bij crimineel gedrag ook sprake van agressie en zijn de indicatoren voor agressie hetzelfde als voor crimineel gedrag (Terpstra & Seeters, 2011). In dit verband is dat echter nog niet eerder onderzocht.

In dit onderzoek is geen verschil gevonden in de mate van effectiviteit van EQUIP tussen leerlingen met verschillende vormen van agressie. Ook is er geen verschil gevonden tussen leerlingen met en zonder agressie. Dit kan betekenen dat voor de effectiviteit van EQUIP het niet uitmaakt of er wel of niet sprake is van agressie. Er is niet eerder onderzocht wat de invloed is van de mate van agressie van een deelnemer, op de effectiviteit van een interventie.

Op basis van de deelvragen kan niets gezegd worden over de invloed van de programma-integriteit van EQUIP, op het effect van EQUIP. Er zijn geen significante verschillen gevonden tussen de rebounds met betrekking tot dit effect. Wel is zijn verschillen gevonden tussen Rebound A/B en Rebound C met betrekking tot de mate van agressie bij leerlingen. Het effect dat is gevonden op de open gedragschaal, de externaliserende gedragschaal en de schaal met cognitieve vertekeningen, verschilt echter niet wanneer gekeken wordt naar de locatie van de rebound. Dit kan betekenen dat EQUIP net zo goed werkt voor leerlingen met een agressieprobleem als zonder agressieprobleem en dat EQUIP mogelijk ook is in te zetten op reguliere scholen. Dit wordt ondersteund door het onderzoek van Stuurman (2008) dat EQUIP ook geschikt

kan zijn voor reguliere scholen. Zij vond dat EQUIP geschikt was voor alle leerlingen op reguliere scholen om anti-sociaal gedrag te voorkomen.

Onderzoek naar de programma-integriteit van EQUIP op reboundvoorzieningen is nog nooit eerder uitgevoerd. Mede daardoor kent dit onderzoek dan ook zijn beperkingen. Allereerst wordt het onderzoek beperkt door de kleine steekproef. Dit heeft onder andere te maken met het kleine aantal leerlingen dat is geplaatst op reboundvoorzieningen, maar ook doordat veel leerlingen geen nameting hebben gehad. In een vervolgstudie zou een grotere steekproef wenselijk zijn. Tevens is het aan te raden om de resultaten van rebounds die werken met het EQUIP-programma, te vergelijken met rebounds die werken met een ander interventieprogramma. Uit de resultaten van dit onderzoek is niet aan te tonen dat het effect op de cognitieve vertekeningen, het open gedrag en externaliserende gedrag uitsluitend toe te schrijven is aan het gebruik van EQUIP. Andere factoren zijn niet onderzocht. Vervolgonderzoek kan verder inzoomen op andere factoren die mogelijk meespelen in het succes van de rebounds.

Een andere beperking wordt gevormd door de beperkte onderzoeksmogelijkheden naar de programma-integriteit van EQUIP. Het was niet mogelijk om aanwezig te zijn bij EQUIP-bijeenkomsten of daar video-opnames van te maken. De vragenlijst die is ontwikkeld voor de trainers, is slechts beperkt onderzocht. De betrouwbaarheid en de validiteit van de vragenlijst dienen verder onderzocht te worden. De aanpassingen die zijn gemaakt na het verspreiden van de eerste versie, zouden verder moeten worden onderzocht. In dit onderzoek zijn uitspraken over de integriteit van EQUIP gebaseerd op de vragenlijst die is ingevuld door de trainers. Het ging hierbij om slechts zes respondenten. Dit maakt het uiterst

moelijk om uitspraken te doen over de programma-integriteit van EQUIP op rebounds in Den Haag.

Het belangrijkste resultaat uit dit onderzoek is dat leerlingen, na een periode op de rebounds in Den Haag, een positieve verandering doormaken op het gebied van open gedrag, externaliserend gedrag en cognitieve vertekeningen. Het maakt daarbij niet uit of er sprake is van agressie en welke vorm van agressie leerlingen hebben. Hoewel de resultaten uit dit onderzoek met voorzichtigheid dienen te worden geïnterpreteerd, kan gezegd worden dat de rebounds in Den Haag een positief effect hebben op de leerlingen.

Referenties

- Brugman, D. & Bink, M.D. (2010). Effects of the EQUIP peer intervention program on self-serving cognitive distortions and recidivism among delinquent male adolescents. *Psychology, Crime & Law*, 17: 4, 345-358. doi: 10.1080/10683160903257934
- Brugman, D., Nas, C. N., Van der Velden, F., Barriga, A. Q., Gibbs, J. C., Potter, G. B., & Liau, A. K. (2011). *Hoe ik denk vragenlijst (HID): Handleiding*. Amsterdam, Nederland: Boom Test Uitgevers.
- Blok, D. (2008). *De programma-integriteit van de implementatie van de morele keuzebijeenkomsten van EQUIP: een observatieonderzoek* (Master's thesis, Universiteit Utrecht, Nederland). Verkregen van <http://igitur-archive.library.uu.nl/student-theses/2009-0720-200424/Masterthesis%20Blok.pdf>
- Dane, A. V. & Schneider, B. H. (1998). Program integrity in primary and early secondary prevention: Are implementation effects out of control? *Clinical Psychology Review*, 18 (1), 23-45. doi: 10.1016/S0272-7358 (97) 00043-3
- De Mol, L. (2011). *Cognitieve vertekeningen, moreel oordelen en empathie in samenhang met externaliserend probleemgedrag bij kinderen (9-13 jaar)* (Master's thesis, Universiteit Utrecht, Nederland). Verkregen van <http://igitur-archive.library.uu.nl/student-theses/2012-0117-200633/Mol%20de%203160858.pdf>
- Den Haag (2012). Den Haag in cijfers. Verkregen op 6 september 2012 van <http://denhaag.buurtmonitor.nl/>

- Dodge, K. A. (1991). The structure and function of reactive and proactive aggression. In: Pepler, D. J., & Rubin, K. H. (Eds.), *The development and treatment of childhood aggression* (p. 201-218). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Dodge, K.A., & Coie, J.D. (1987). Social-information processing factors in reactive and proactive aggression in children's peer groups. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53, 1146–1158. doi: 10.1037/0022-3514.53.6.1146
- EQUIP Nederland (2009). *Kwaliteitscriteria EQUIP; Residentieel*. Nederland: EQUIP Nederland.
- EQUIP Nederland (2012). Het Equip Programma. Verkregen op 13 juli 2012 van http://www.equipnederland.com/het_equip_programma.html
- Forensisch Centrum Teylingereind (2006). *EQUIP. Handleiding voor trainers: Verantwoordelijk denken en doen*. Sassenheim, Nederland: Forensisch Centrum Teylingereind.
- Gibbs, J. C. (2003). *Moral Development and Reality: Beyond the Theories of Kohlberg and Hoffman*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Gibbs, J. C., Barriga, A. Q., & Potter, G. B. (2001). *How I Think: (HIT) Questionnaire*. Champaign, IL: Research Press.
- Gibbs, J.C., Potter, G.B., & Goldstein, A.P. (1995). *The EQUIP Program: Teaching youth to think and act responsibly through a peer helping approach*. Champaign, IL: Research Press.
- Goldstein, A. P., & Glick, B. (1987). *Aggression Replacement Training: A comprehensive interventions of aggressive youth*. Champaign, IL: Research Press.

- Goodman, R., Meltzer, H., & Bailey, V. (1998). The strengths and difficulties questionnaire: A pilot study on the validity of the self-report version. *European Child and Adolescent Psychiatry, 7*, 125-130. doi: 10.1007/s007870050057
- Goodman, A., Lamping, D.L. & Ploubidis, G.B. (2010). When to Use Broader Internalising and Externalising Subscales Instead of the Hypothesised Five Subscales on the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ): Data from British Parents, Teachers and Children. *Journal of Abnormal Psychology, 38*, 1179-1191. doi: 10.1007/s10802-010-9434-x
- Hendrickx, M., Crombez, G., Roeyers, H., & Orobio de Castro, B. (2003). Psychometrische evaluatie van de Nederlandstalige versie van de Agresie Beoordelingsschaal van Dodge en Coie (1987). *Tijdschrift voor Gedragstherapie, 36*, 33-43.
- Ingoldsby, E. M., & Shaw, D. S. (2002). Neighborhood Contextual Factors and Early-Starting Antisocial Pathways. *Clinical Child and Family Psychology Review, 5*(1), 21-55. doi: 10.1023/A:1014521724498
- Leeman, L. W., Gibbs, J. C., & Fuller, D. (1993). Evaluation of a Multi-Component Group Treatment Program for Juvenile Delinquents. *Aggressive Behavior, 19*, 281-292. doi: 10.1002/1098-2337
- Liau, A.K., Barriga, A.Q. & Gibbs, J.C. (1998). Relations Between Self-Serving Cognitive Distortions and Over vs. Covert Antisocial Behavior in Adolescents. *Aggressive Behavior, 24*, 335-346. doi: 10.1002/(SICI)1098-2337

- Nas, C. N., Brugman, D., & Koops, W. (2005). Effects of the EQUIP programme on the moral judgement, cognitive distortions, and social skills of juvenile delinquents. *Psychology, Crime & Law*, *11* (4), 421-434. doi: 10.1080/10683160500255703
- Nas, C. N., Brugman, D., & Koops, W. (2008). Measuring Self-Serving Cognitive Distortions with the “How I Think” Questionnaire. *European Journal of Psychological Assessment*, *24* (3), 181-189. doi: 10.1027/1015-5759.24.3.181
- Nederlands Jeugdinstituut (2012). Voorgeschiedenis. Verkregen op 13 juli 2012 van <http://www.nji.nl/eCache/DEF/47/727.html>
- Samenwerkingsverband Zuid-Holland West (2011). Programmabeschrijving Rebound. Verkregen op 13 juli 2012 van <http://www.swvzhw.nl/index.php?s=9&c=113>
- Schopman, T. (2011). *Reactieve en proactieve agressie bij adolescenten met ernstige gedragsproblemen in combinatie met psychiatrische stoornissen* (Master's thesis, Universiteit Utrecht, Nederland). Verkregen van <http://igitur-archive.library.uu.nl/student-theses/2011-0712-200958/Schopman%203161528%20.pdf>
- Stuurman, S. (2008). *De effecten van EQUIP voor het Onderwijs op antisociaal gedrag, moraliteit en cognities van (jonge) adolescenten* (Master's thesis, Universiteit Utrecht, Nederland). Verkregen van <http://igitur-archive.library.uu.nl/student-theses/2009-0821-200115/Masterthesis%20Suzanne%20Stuurman.pdf>

- Terpstra, M. & Seeters, van. G. (2011). *Jongeren en agressie. Een interdisciplinaire benadering* (Bachelor's thesis, Universiteit Utrecht, Nederland). Verkregen van <http://igitur-archive.library.uu.nl/student-theses/2011-0913-201720/Scriptie.LAS.Mandy.Guido.pdf>
- Velden, F. van der. (2010). *EQUIpping High School Students: Effects of a universal prevention program on antisocial behavior*. Enschede, Nederland: Ipskamp Drukkers.
- Vorrath, H. H., & Brendtro, L. K. (1985). *Positive peer culture (2nd edn)*. Hawthorne, NY: Aldine.
- Widenfelt, B. M. van., Goedhart, A. W., Treffers, P. D. A., & Goodman, R. (2003). Dutch Version of the Strength and Difficulties Questionnaire (SDQ). *European Child And Adolescent Psychiatry*, 12, 281-289. doi: 10.1007/s00787-003-0341-3
- Wassenaar (2011). *Veranderingen in cognitieve vertekeningen (denkfouten) en psychosociale problemen bij Reboundjongeren in Den Haag* (Master's thesis, Universiteit Leiden, Nederland). Verkregen van <https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/18005/Reboundvoorzieningen%20Den%20Haag%20-%20Veranderingen%20in%20cognitieve%20vertekeningen%20%28denkfouten%29%20en%20psychosociale%20problemen.pdf?sequence=1>

Bijlage A

Vragenlijst EQUIP Trainers

Wat is uw naam?

Wat is uw geslacht? Man Vrouw

Bent u van allochtone afkomst? Ja Nee

Wat is uw etnische identiteit? Nederlands Turks Marokkaans
 Surinaams Antilliaans Arabisch
 Oost-Europees Overig

Binnen hoeveel instellingen bent u momenteel werkzaam met EQUIP?

1 2 3 4 5 >5

Bij welke instelling bent u met EQUIP werkzaam? (als dit er meerdere zijn, s.v.p. één kiezen en daarvoor deze lijst invullen)

.....

Bent u door EQUIP Nederland gecertificeerd?

Ja, Uitvoerder EQUIP (A)
 Ja, EQUIP Coach (B)
 Ja, Trainer EQUIP (C)
 Nee

Hebben alle EQUIP uitvoerders binnen uw instelling een EQUIP training gevolgd?

Ja, allemaal
 Nee, niet allemaal

Heeft u nog een andere functie naast EQUIP uitvoerder/coach/trainer binnen deze instelling? Zo ja, welke?

.....

Bent u het met de volgende stellingen eens of oneens?

1. Helemaal niet mee eens. 2. Niet mee eens. 3. Niet mee eens/niet mee oneens
4. Mee eens. 5. Helemaal mee eens.

1. De missie van het EQUIP programma past in de missie en visie van mijn instelling.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

2. Mijn instelling heeft de keuze voor het EQUIP programma beschreven: er is een doelgroepbeschrijving en de karakteristieken sluiten aan bij de doelgroep van EQUIP.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

3. Het management onderschrijft de vereisten zoals geformuleerd in de managementhandleiding EQUIP.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

4. EQUIP is opgenomen in het totale behandelprogramma van mijn instelling.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

5. Andere behandelmodules zijn niet in tegenspraak met de uitgangspunten en werkwijze van EQUIP; bij voorkeur versterken ze elkaar.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

6. Mijn instelling werkt actief aan veiligheid voor cliënten.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

7. Mijn instelling werkt actief aan veiligheid voor medewerkers.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

8. Mijn instelling werkt actief aan respect voor cliënten.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

9. Mijn instelling werkt actief aan respect voor medewerkers.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

10. Mijn instelling werkt actief aan transparante besluitvorming voor cliënten.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

11. Mijn instelling werkt actief aan transparante besluitvorming voor medewerkers.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

12. Mijn instelling werkt actief aan een schone omgeving voor cliënten en medewerkers.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

13. Ik werk zoals beschreven in het “Handvest EQUIP uitvoerders/coaches/trainers”.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

14. Mijn instelling heeft de kwaliteitsnormen aantoonbaar geregeld in richtlijnen.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

15. Mijn instelling heeft de kwaliteitsnormen aantoonbaar geregeld in registratie.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

16. Mijn instelling heeft de kwaliteitsnormen aantoonbaar geregeld in evaluatie.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

17. Mijn instelling stelt de kwaliteitsnormen jaarlijks bij.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

18. Mijn instelling heeft een kwaliteitscoördinator die in het bezit is van het B-certificaat (EQUIP coach) en die verantwoordelijk is voor de kwaliteit van de uitvoering van EQUIP.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

19. Mijn instelling draagt zorg voor het actualiseren van (de uitvoering van) het EQUIP programma op basis van via EQUIP Nederland verkregen nieuwe inzichten, zowel evidence based als practice based.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

20. Er wordt gewerkt met het meest recente EQUIP materiaal.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

21. Er is een systeem van supervisie, intervisie en beoordeling van trainers (ingeroosterd en met registratie op inhoud en deelname).
- 1 2 3 4 5 *Weet ik niet*
22. Mijn instelling faciliteert de uitvoering van bovenstaande en ziet toe op deelname.
- 1 2 3 4 5 *Weet ik niet*
23. Voor uitvoerders met het A-certificaat (uitvoerder EQUIP) is de uitvoering van het EQUIP programma onderdeel van hun functieomschrijving.
- 1 2 3 4 5 *Weet ik niet*
24. Mijn instelling voert systematisch voor- en nametingen uit bij deelnemers aan EQUIP.
- 1 2 3 4 5 *Weet ik niet*
25. Mijn instelling levert op verzoek een bijdrage aan (wetenschappelijk) onderzoek m.b.t. EQUIP.
- 1 2 3 4 5 *Weet ik niet*
26. Mijn instelling neemt deel aan de bijeenkomsten van het kennisnetwerk EQUIP.
- 1 2 3 4 5 *Weet ik niet*
27. De bejegening van de jongeren is een neerslag van de uitgangspunten van EQUIP.
- 1 2 3 4 5 *Weet ik niet*
28. Staf en lijn bevorderen ieder vanuit hun eigen verantwoordelijkheid de implementatie van EQUIP.
- 1 2 3 4 5 *Weet ik niet*
29. De neuzen van staf en lijn staan dezelfde richting op; dit is voor medewerkers en jongeren zichtbaar.
- 1 2 3 4 5 *Weet ik niet*
30. Er is inzicht in en communicatie over de voortgang in de ontwikkeling van de groep en van de jongeren die deelnemen aan EQUIP door middel van overdracht, verslagen en feedback.
- 1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

31. Staf en lijn trekken gezamenlijk op in de besluitvorming.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

32. Staf en lijn dragen zorg voor introductie van alle medewerkers in EQUIP, aangepast aan hun rol en taak.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

33. Staf en lijn dragen zorg voor het trainen en opleiden van alle medewerkers in EQUIP, aangepast aan hun rol en taak.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

Wilt u zelf nog iets kwijt over de algemene voorwaarden die EQUIP aan de instelling stelt?

.....

34. Alle jongeren die deelnemen aan EQUIP kunnen zich begrijpelijk in de Nederlandse taal uitdrukken.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

35. Alle jongeren die deelnemen aan EQUIP zijn groepsgeschikt.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

36. Bij alle jongeren die deelnemen aan EQUIP is er GEEN sprake van op de voorgrond tredende psychiatrie.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

37. Bij alle jongeren die deelnemen aan EQUIP is er sprake van een IQ hoger dan 55.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

38. De jongeren in de groep vertonen verschillende vormen van gedragsproblematiek, bijvoorbeeld internaliserende en externaliserende problematiek.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

39. De samenstelling is heterogeen wat betreft starters en gevorderden: er kan op elk moment ingestroomd worden.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

Wilt u zelf nog iets kwijt over voorwaarden m.b.t. de EQUIP groep?

.....

40. De trainer kent de handleiding voor trainers (laatste versie).

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

41. Het voorgeschreven materiaal is aanwezig.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

42. Het voorgeschreven materiaal is klaar voor gebruik.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

43. Er is een EQUIP werkboek beschikbaar voor iedere jongere.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

44. De trainingsruimte is veilig.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

Wilt u zelf nog iets kwijt over de voorwaarden m.b.t. de voorbereiding van de bijeenkomsten?

.....

45. EQUIP bijeenkomsten gaan ALTIJD door.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

46. Bij de EQUIPing bijeenkomsten ('omgaan met kwaadheid', 'sociale vaardigheden', 'morele keuze') zijn twee trainers aanwezig,

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

47. Bij de 'Wederzijdse Hulp'-bijeenkomsten is één trainer aanwezig.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

48. De EQUIP bijeenkomsten worden uitgevoerd volgens de beschreven volgorde conform de EQUIP programma beschrijving.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

49. De EQUIP bijeenkomsten worden uitgevoerd volgens de beschreven frequentie conform de EQUIP programma beschrijving.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

50. De EQUIP bijeenkomsten worden uitgevoerd volgens de intensiteit/aantal conform de EQUIP programma beschrijving.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

51. De EQUIPing bijeenkomsten worden in de volgende volgorde gegeven: Omgaan met kwaadheid - Sociale vaardigheidbijeenkomsten - Morele keuzebijeenkomsten.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

52. De 'introductie' bijeenkomsten vinden conform de programma beschrijving EQUIP plaats.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

53. De 'wederzijdse hulp' bijeenkomsten vinden conform de programma beschrijving EQUIP plaats.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

54. De bijeenkomsten 'omgaan met kwaadheid' vinden conform de programma beschrijving EQUIP plaats.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

55. De bijeenkomsten 'sociale vaardigheden' vinden conform de programma beschrijving EQUIP plaats.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

56. De bijeenkomsten 'morele keuze' vinden conform de programma beschrijving EQUIP plaats.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

57. Na afloop van elke bijeenkomst evalueren de trainers met elkaar over hun rol en het proces conform de trainershandleiding EQUIP.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

Wilt u zelf nog iets kwijt over de voorwaarden m.b.t. de bijeenkomsten?

.....

58. Er vindt per groep verslaglegging plaats door de trainer.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

59. Er vindt per deelnemer verslaglegging plaats door de trainer.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

60. Het verloop van de EQUIP deelname is vast onderdeel van het individuele behandelplan of hulpverleningsplan.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

61. Rapportage over verloop ontwikkeling jeugdige binnen EQUIP is onderdeel van de overdracht naar de vervolginstelling.

1 2 3 4 5 *Weet ik niet*

Wilt u zelf nog iets kwijt over de voorwaarden m.b.t. overdracht en verslaglegging?

.....

Heeft u verder nog opmerkingen?

.....